

Turið Debes Hentze, forkvinna í javnstöðunevndinni:

Menn fáa tvær ferðir so nógv í lön sum kvinnur

– hóast umleið eins nógvar kvinnur og menn fáa lön útgoldna. Tann, sum hevur pengar, hevur ávirkan, makt og valmøguleikar í lívinum, og nýtist ikki at lata tað yvir til onnur og avgera fyri seg. Lön gevur fíggjarligt frælsi – og uttan hetta er ikki talan um veruligt frælsi, segði Turið Debes Hentze á pallborðsfundinum, sum norðurlendsku javnstöðunevndinar skipaðu fyri leygardagin

Fríggjadagin og leygardagin høvdu norðurlendsku javnstöðunevndirnar fund á Hotel Hafnia, og seinna-partin leygardagin varð skipað fyri pallborðsfundi undir yvirskriftini „Hví fáa kvinnurnar minni lön enn menninir“, har serliga spurningurin um støðuna hjá kvinnum á arbeiðsmarknaðinum varð umrøddur.

Undir yvirskriftini „Líkaløn í Føroyum“ segði Turið Debes Hentze, forkvinna í føroysku javnstöðunevndinni:

Nú kvinnurnar av álvara eru komnar á arbeiðsmarknaðin hoyrast støðugt oftari

røddir, sum siga, at kvinnur ikki hava somu inntøku sum menn. Tær hava lægri inntøku.

Sagt verður, at arbeiði, sum burturav verða røkt av kvinnum, sonevnd kvinnuarbeiði, eru lægri lønt enn mannfólkaarbeiði, sum tey kunnu samanberast við, um hugt verður at útbúgving, ábyrgd og arbeiðsinnihaldi. At kvinnurnar á nógvar arbeiðsplássum hava lágt løntu størvini og at viðbøtur og ágóðar eru knýtt at arbeiði, sum menninir vanligar hava.

Ofta hoyrist uttan úr heimi um tøl, sum siga,

hvuðu stórir partur av útgöldnum lönnum verður goldin til ávíkavist kvinnur/menn. Lond áseta, hvussu stórir partur av útgöldnum lönnum fer til kvinnur/menn. Eisini hoyrist frá fakfeløgum, sum vísa á, hvussu lönarbytið er millum línir teirra. Somuleiðis eru arbeiðspláss, sum gera sær hagtøl yvir starvsfólk sín – eisini gjørt upp eftir kyni.

Ymiskt er, hvat vit kunnu lesa úr hesum tølum – hetta velst alt um, hvussu nágreinilig tey eru, og hvør ætlanin hevur verið við teimum. Tí nógvar eru tey víðurskifti, sum kunnu ligga fjald aftanfyrir tøluni og ávirka hesi, og tá snýr seg um at kanna spurningin um líkaløn, kann hugsast soverðið sum, partíðararbeiði/niðursett tímatal, serliga fráveru fyri kvinnur (barnaburð og sjúkradagur hjá børnum), stórv sum serliga kvinnur røka tey mest lágløntu – á lægri stigum, eru viðbøtur og ágóðar serliga knýtt at arbeiðum, sum vanligar menninir hava og so framvegis.

Men niðurstøðan í hesum lönarhagtølum er tó aloftast hin sama, at menninir hava tær hægstu lønirnar og fáa samlað útgöldið meiri í lön enn kvinnurnar.

Pengar merkja makt
Uppá spurningin, hví tað er so avgerandi, at staðfesta, hvør hevur størri ella minni lönarinntøku, kann í stuttum sigast, at í nútíðarsamfelagnum merkja pengar – um ein vil tað ella ikki – makt. Tann sum hevur pengar hevur ávirkan – og hevur valmøguleikar her í lívinum, og nýtist ikki at lata tað yvir til onnur og avgera fyri seg. Hetta er galdandi bæði í tí almenna og privata lívinum.

Ein stórri javnvág í lönarútgjaldingum til kvinnur og menn og javnari býti av hægri og lægri løntum stórvum millum kvinnur og menn, er tekin um betri býti av samfelagságóðanum, sigur Turið Debes Hentze.

um. Lön gevur fíggjarligt frælsi – og uttan hetta er ikki talan um veruligt frælsi. Og tað er ikki líkamikið, hvør lønin er.

Ein stórri javnvág í lönarútgjaldingum til kvinnur og menn og javnari býti av hægri og lægri løntum stórvum millum kvinnur og menn, er tekin um betri býti av samfelagságóðanum.

Nágreinilig tøl um lönarútgjaldingar siga ein hóp um samfelagsmynstrið: talið av kvinnum/monnum í lönandi vinnu, tíðina sum nýtt verður í lönandi vinnu. Tøluni siga nakað um tilknýtið til arbeiðsmarknaðin, um hvørji stórv kvinnur og menn hava, hvørji inntøku størvini geva, og hvørji stórv geva tær hægstu inntøurnar, viðbøtur og ágóðar knýttir at ávísam arbeiði o.s. fr.

Tað er tíverri ikki gjørligt enn í Føroyum við tølum at vísa á, hví kvinnurnar fáa nóg minni útgöldið í lön enn menninir. Tað vit vita er, at menninir fáa tvær ferðir, duplutt so nóg, útgöldið í lön sum kvinnurnar, hóast umleið eins nógvar kvinnur og menn fáa lön útgoldna.

Javnstöðunevndin hevur gjørt ein faldara og har eru upplýsingar grundaðir á almenn hagtøl. Hagtøluni vísa

inntøkuna hjá kvinnum og monnum innan ymskar vinnugreinar. Men um tað snýr seg um fullan arbeiðsdag ella partíðarstarv vita vit ikki. Heldur ikki vita vit, hvørji arbeiðini eru, heiti á teimum ella aðrar bólkkingar, og heldur onki er um lönarásetingar, viðbøtur, ágóðar og tilfitt fyri tey einstøku arbeiðini.

Mær kunnugt finnast ikki tøl á privata arbeiðsmarknaðinum, sum samanbera til dømis, hvat ein kvinna fær, sum arbeiðir fulla tíð, t.d. á einum fiskavirki, í mun til ein mann, sum arbeiðir innan sama sáttmálaðki við nøkulunda sama arbeiði.

Vit kunnu hava gitingar um viðbøtur o.t., sum fylgja ávísam uppgávum, og um ávís stórv, sum eru hægri lønt enn onnur, sum tey eiga at kunna samanlíknast við og hava hugsanir um, hvør ofta hevur hesi arbeiði, og tí eisini hevur størri inntøku, men tøl finnast ongín.

Her er avgjørt ein uppgáva fyri fakfeløgini at fara undir. Samstundis kann eg vísa á, at í javnstöðulógini stendur, at sáttmálar, sum ikki lúka regluna í lógini um „somu lön fyri sama arbeiði – ella arbeiði av sama virði“ ikki hava gildi fyri henda partin.

Vit hava tó nógvar tøl – á almenna arbeiðsmarknaðinum.

Herfyri vórðu tøl frá starvsmannafelagnum almennakunngjørd, sum siga, at í teimum lægstu lönarbólkunum (7.-11) er 81% kvinnur og 19% menn. Í teimum hægstu lönarbólkunum (21.-40.) er júst øvugt, her eru 71% menn og 29% kvinnur. Og hesi tøl eru gjørd upp sum ársverk, sum vísa umleið eins langan arbeiðsdag fyri kvinnur og menn. Hagtøl, sum hesi geva høvi til at seta spurning, hví so er, um hetta eigur at vera so, og um ikki, hvussu kann tað broyast.

Hetta eru fyrstu almennu tølini fyri almenna arbeiðsmarknaðin, sum veruliga siga nakað um kynshyð innan hetta økið. Hetta er ein góð byrjan.

Grannalondini eru komin longur enn vit, og arbeiða støðugt við evnum um líka. Tað er við at lurtu eftir teimum, at vit fáa størri vitan og innlit í, hvat tað merkir, at fáa líka lön og her serliga at leggja merki til, at eins lön skal krevjast ikki bara fyri „sama arbeiði“, men eisini fyri arbeiða av sama virði.

Tá ið kynið fer í lönarposan

Við pallborðið á norðurlenska javnstöðufundinum leygardagin tosaði Turið Debes Hentze fyri javnstöðunevndina í Føroyum um líkaløn í Føroyum. Inga Galamba fyri dansku nevndina tosaði um kvinnur á arbeiðsmarknaðinum, um arbeiði og familjuna, og pensjónsviðurskifti. Anne Lise Ryel fyri norsku nevndina tosaði um, tá ið kynið fer í lönarposan, hvat líkaløn er, og um kvinnuyrki eru lægri lønt enn mannfólkaarbeiði. Lise Bergh fyri svensku nevndina tosaði um somu lön fyri arbeiði av sama virði, um arbeiðsvurdering, um hvussu ein fær líkaløn og um hvørji tiltøk eru neyðug at fremja. Päivio Romanov fyri finsku nevndina tosaði um hagtøl, hvat tey vísa, um kollektivar lönarsáttmálar og hvat verður gjørt fyri at minka um lönarmissin. Og Jessie Kleemann fyri grønlandsku javnstöðunevndina tosaði um javnstöðu og líkaløn. Í blaðnum í morgin verður útgreinað nærri, hvat umboðini fyri javnstöðunevndirnar lögdu fram.